

INVAL en BEZETTING

Wat WEET JE AL?

OPDRACHT 1

Even je geheugen opfrissen. Welke woorden komen er in je op bij het woord 'oorlog'? Schrijf die op.

INFO
blokje 1

KLAAR VOOR DE AANVAL

De inwoners van Overijssel werden in de vroege ochtend van **10 mei 1940** wakker van een gigantisch lawaai. Vliegtuigen ronkten in de lucht, jeeps en vrachtwagens denderden over de wegen en er waren enorme knallen te horen. De oorlog in Nederland was begonnen.

Beeld: Stadsarchief Kampen.

VERWOESTE BRUG

Om de opmars van de Duitse soldaten te stoppen, brachten Nederlandse soldaten op 10 mei 1940 de IJsselbrug in Kampen tot zinken. Ook andere bruggen werden kapot gemaakt. De spoorbrug bij Deventer bijvoorbeeld. Mensen moesten nu met een pontje naar de overkant.

10/05/1940

SPIONNEN

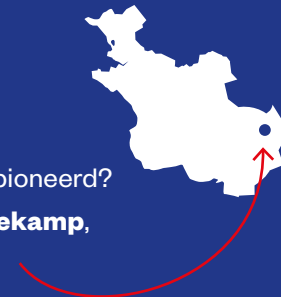
Het duurde maar een paar dagen voordat Duitsland Nederland veroverd had: na een aantal grondgevechten en een bombardement op Rotterdam gaf Nederland zich op 15 mei over. Duitsland had de inval al een tijdje voorbereid.

Hitler en zijn troepen maakten een uitgebreid plan om Nederland aan te vallen. Voor die tijd bespioneerden ze ons land. Zo reden ze met de auto door de plaatsen die ze wilden aanvallen, zodat ze wisten hoe het er daar uitzag.

SPIONAGETRUC IN OVERIJSSEL

Wist je dat er ook in Overijssel werd gespioneerd? Een Nederlandse garagehouder uit **Denekamp**, meneer Albrink, hielp daarbij.

Een Duitse politiemann, die achter Hitlers ideeën stond, had een plannetje bedacht: als we onze Duitse soldaten nou Nederlandse uniformen laten dragen, kunnen ze in Nederland rondlopen zonder dat de Nederlanders dat doorhebben. Zo gezegd, zo gedaan. Meneer Albrink hielp de Duitse politiemann aan allerlei uniformen. Hij kende iemand met een loods vol uniformen, van onder andere Nederlandse soldaten, postbodes en machinisten.

ZO BEGON DE OORLOG

De Tweede Wereldoorlog begon voor Nederland in **1940**, maar die was er niet van de een op de andere dag. Er ging een aantal gebeurtenissen aan vooraf die te maken hadden met de politiek. De politiek in Duitsland om precies te zijn.

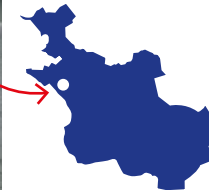
In 1933 kwam daar Adolf Hitler aan de macht, de leider van de nationaal-socialistische partij. Na de Eerste Wereldoorlog was Duitsland veranderd in een democratie, waarbij mensen mochten stemmen op hun volksvertegenwoordigers, maar Hitler en zijn partij wilden daar niets van weten. Ze waren tegen deze bestuursvorm en wilden de macht juist bij één sterke leider neerleggen.

Beeld: Historisch Centrum Overijssel.

SOLDATEN IN ZWOLLE

10 mei 1940. Duitse soldaten rijden **Zwolle** binnen over de Diezerstraat. Zie je hoe de mensen op de stoep hiervan staan te kijken?

01/09/1939

OP DE VOORPAGINA

Via kranten werden inwoners van Overijssel op de hoogte gehouden van het begin van de oorlog. In het Twentsch Dagblad Tubantia stond op 14 mei 1940 zelfs een speciaal bericht voor mensen uit onder andere **Hengelo, Delden en Tubbergen**.

Hierin vertelt meneer Heuss dat hij door het Duitse leger is aangewezen om in deze regio de boel in de gaten te houden. 'Mijn voornaamste taak is zorgen voor rust, orde en tevredenheid', schrijft hij streng.

Beeld: Historisch Centrum Overijssel.

BOMMEN

Hitler was democratisch door het volk verkozen, maar schafte direct daarna de democratie af en gooide veel tegenstanders in de gevangenis. Maar dat was niet genoeg voor hem. Hitler wilde zijn grondgebied, dat hij het Derde Rijk noemde, groter maken. Het Duitse leger veroverde daarom verschillende Europese landen.

Eerst vielen ze Polen aan, op **1 september 1939**. Die datum wordt gezien als het begin van de Tweede Wereldoorlog.

Op 10 mei 1940 was Nederland aan de beurt. De Nederlandse soldaten waren niet voorbereid op het sterke Duitse leger en de Duitsers rukten snel op. Maar Nederland wilde zich niet gewonnen geven en vocht terug. Om een overgave te versnellen, besloot Hitler op 14 mei Rotterdam te bombarderen. Op 15 mei gaf ons land zich over: Nederland was nu bezet door Duitsland. Pas vijf jaar later, in 1945, werd Nederland bevrijd. Dat deden de geallieerden: vrije landen die samen vochten tegen de Duitse bezetting.

geallieerden: VRIJE LANDEN DIE SAMEN VOCHTEN TEGEN DE DUITSE BEZETTING.

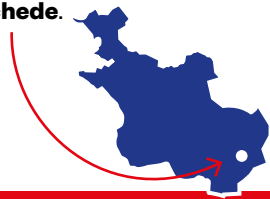

Beeld: Beeldbank WO2, Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum Overloon, Liberty Park.

HOE BEGON DE oorlog

TERUG NAAR HUIS

Direct na de bezetting moesten veel Nederlandse soldaten als krijgsgevangenen mee naar Duitsland. Een krijgsgevangene is een gevangengenomen tegenstander tijdens de oorlog. Op 9 juni 1940, dus bijna een maand later, kwamen de eerste Nederlandse krijgsgevangenen weer terug naar Nederland. Ze kregen een warm welkom op het station van **Enschede**.

ADOLF HITLER

De leider van Duitsland was Adolf Hitler. Deze buste van Hitler is afkomstig van het gemeentehuis van **Haaksbergen**. Dit soort beelden waren in allerlei openbare gebouwen te vinden tijdens de oorlog.

Beeld: Historisch Centrum Overijssel, foto Marcel Mentink.

OPDRACHT 2

Bekijk de infoblokjes. Wat weet je nu over hoe de Tweede Wereldoorlog in Nederland begon? Vul het schema in.

HET BEGIN

HOE BEGON DE OORLOG?

WANNEER

WANNEER BEGON DE OORLOG?

WELKE LANDEN

WELKE LANDEN WERDEN NOG MEER AANGEVALLEN?

DE BAAS

EN NU WAS DEZE MAN DE BAAS:

OVERGAVE

DE OVERGAVE VAN NEDERLAND DUURDE ZOVEEL DAGEN:

HOE ZAG JOUW buurt ERUIT?

OPDRACHT 3

Hoe zag jouw buurt eruit in de Tweede Wereldoorlog? En welke gebouwen stonden er toen? Dat ga je uitzoeken in een van de volgende onderzoeksopdrachten.

3A ONDERZOEKSOPDRACHT EEN KAART UIT DE OORLOG

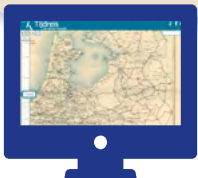
Je gaat op zoek naar een kaart van jouw omgeving uit 1940. Je gebruikt hiervoor de website www.topotijdreis.nl

1. Ga naar WWW.TOPOTIJDREIS.NL
2. Zoek op het adres van jouw school. En scroll naar 1940. Wat zie je?

3. Welke straten en gebouwen bestaan nu nog steeds? Zitten daar plekken bij die iedereen kent?

4. Bekijk hoe ver je kunt inzoomen op de kaart. Kies het juiste formaat en print de kaart uit.
5. **Schrijf, omcirkel of onderstreep** wat belangrijk is op jouw kaart. Zorg ervoor dat je kunt uitleggen aan de rest van de klas wat er te zien is op de kaart.

WWW.TOPOTIJDREIS.NL

Op de website www.topotijdreis.nl kun je historische kaarten terugvinden.

3B ONDERZOEKSOPDRACHT FOTO'S UIT DE OORLOG

Je gaat op zoek naar foto's van jouw omgeving uit de Tweede Wereldoorlog. Een handige website hiervoor is www.beelddbankwo2.nl.

1. Zoek op WWW.BEELDBANKWO2.NL naar foto's uit jouw woonplaats.
2. Kies een bijzondere foto uit. Wat zie je allemaal?

3. Print de foto en benadruk wat jij belangrijk aan deze foto vindt, door een deel van de foto in te kleuren of er een bijschrift bij te schrijven.

WWW.BEELDBANKWO2.NL

Op de website vind je foto's en andere beelden uit de Tweede Wereldoorlog.

3C ONDERZOEKSOPDRACHT GEBOUWEN UIT DE OORLOG

Je gaat op zoek naar gebouwen die al bestonden in de oorlog. Oude gebouwen hebben vaak een steen aan de voorkant met het bouwjaar erop: het jaar waarin het pand gebouwd is.

1. Ga op zoek naar gebouwen met zo'n steen in de buurt van jouw school.
2. Maak een foto van een gebouw dat ouder is dan 1945 en schrijf het adres op (straat en huisnummer).
3. Waarvoor werd dit gebouw in de oorlog gebruikt, denk je? Schrijf het kort op bij de foto die je hebt gemaakt.

HET IS MEI 1940: *Nederland* IS BEZET DOOR DUITSLAND

BEKIJK HET
VAN DE

*andere
kant*

OPDRACHT 4

Nu de oorlog al zo lang geleden is, is het makkelijk om te oordelen: de Duitse bezetting was fout. Maar hoe zouden mensen in 1940 tegen de bezetting aangekeken hebben? Vul je antwoorden in.

FAMILIE 1

EEN BOERENFAMILIE UIT EEN BUURTSCHAP VLAKBIJ DE DUITSE GRENSEN.

PERSOON 2

EEN MEISJE VAN WIE DE VADER LID IS VAN DE NSB: DE NEDERLANDSE PARTIJ DIE HET EENS IS MET DE IDEEËN VAN HET NATIONAALSOCIALISME EN HITLER.

PERSOON 3

EEN ARME, WERKLOZE MAN IN EEN GROTERE STAD.

PERSOON 4

DE NEDERLANDSE BURGEMEESTER VAN JOUW DORP OF STAD.

FAMILIE 5

EEN JOODSE FAMILIE DIE VERWACHT HAD DAT NEDERLAND NEUTRAAL ZOU BLIJVEN IN DE OORLOG.

PERSOON 6

DE MOEDER VAN EEN JONGE NEDERLANDSE SOLDAAT DIE NA DE BEZETTING ALS KRIJGS-GEVANGENE MEE MOEST NAAR DUITSLAND.

Dit HEB IK GELEERD:

OPDRACHT 5.

1. WAT HEB JE GELEERD TIJDENS DEZE LES?

2. WAT WIL JE GRAAG ONTHOUDEN?

3. IS ER IETS WAAR JE NOG MEER OVER WILT LEREN?

DE VOLGENDE LES:

DICTATUUR en Democratie

Beeld: Historisch Centrum Overijssel.

WEG MET DE WINST

Koningin Wilhelmina vluchtte tijdens de oorlog naar Engeland. De maker van deze spotprent deed alsof de koningin er met een hoop geld vandoor is gegaan.

**WIE ZOU ZO'N PRENT VERSPREIDEN? EN WAAROM?
DAAROVER LEER JE MEER IN DE VOLGENDE LES....**

Colofon:

Dit lesmateriaal is onderdeel van Expeditie Vrijheid, ontwikkeld in opdracht van het Historisch Centrum Overijssel. **Tekst:** Silke Polhuijs, Vette Teksten.

Vormgeving: Inge Lub, Ingeving. **Concept en realisatie:** Willemijn Zwart, Komvoor.

Zie: WWW.EXPEDITIE-VRIJHEID.NL/COLOFON